

Nominal-class Marking in Thai |

Unchalee Singnoi Wongwattana

Ph.D. (Linguistics), Associate, Professor.

Department of Linguistics, Faculty of Humanities,

Naresuan University

E-mail : sunchalee@yahoo.com

115

ปีที่ 22

ฉบับที่ 2

พ.ศ.

-

ส.ศ.

2559

Abstract

The article presents an approach on nominal-class marking in the Thai language in the view point of Functional-typological Grammar. Nominal classification is well-known as a salient grammatical characteristic of Asian languages and African local languages. In the Thai language, a Tai branch spoken in Asia, there appears a number of morphological categories employed in nominal classification; namely, nominal classifier, class term and class marker. Nominal classifiers are considered a device in the lexico-grammatical system. Class terms are used as a device in the lexical system. Class markers are in the grammatical system. The uses of classification systems vary with regard to grammatical constructions where classified nouns occur: 1) nominal classifiers are used

in a noun phrases, 2) class terms are used in nominal compounds and 3) class markers are used in simple nouns. While nominal classifiers are well-known to the Thai language studies, class terms and class markers are less known in Thai language studies.

Keywords: classifiers, class markers, class terms,
Thai language

การแบ่งกลุ่มนามในภาษาไทย |

อัญชลี สิงห์น้อย วงศ์วัฒนา

Ph.D. (Linguistics), รองศาสตราจารย์

ภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์

มหาวิทยาลัยนเรศวร

E-mail : sunchalee@yahoo.com

117

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้นำเสนอแนวทางการแบ่งกลุ่มนามในภาษาไทยในมุมมองภาษาศาสตร์หน้าที่นิยมแบบลักษณะภาษา การจำแนกคำนามออกเป็นกลุ่มต่างๆ เป็นลักษณะเด่นทางไวยากรณ์ของภาษาที่พูดในเอเชียและแอฟริกา ในภาษาไทยซึ่งเป็นภาษาตระกูลไท/ไต พูดในเอเชีย มีระบบการจำแนกและแบ่งกลุ่มคำนามด้วยระบบหน่วยคำที่มีฐานะทางไวยากรณ์แตกต่างกัน คือ ลักษณะนาม คำบ่งกลุ่มนาม และตัวบ่งกลุ่มนาม โดยลักษณะนามจัดเป็นการแบ่งกลุ่มนามในระบบกึ่งศัพท์กึ่งไวยากรณ์ คำบ่งกลุ่มนามจัดเป็นการแบ่งกลุ่มนามในระบบคำศัพท์ และตัวบ่งกลุ่มนามจัดเป็นการแบ่งกลุ่มนามในระบบไวยากรณ์ ระบบการจำแนกคำนามทั้งสามระบบดังกล่าวมีการใช้ที่แตกต่างกันขึ้นอยู่กับหน่วยสร้างที่คำนามที่ถูกจำแนกปรากฏ ได้แก่ 1) ลักษณะนามใช้แบ่งกลุ่มคำนามในโครงสร้างนามวลี 2) คำบ่งกลุ่ม

ปีที่ 22

ฉบับที่ 2

พ.ศ.

-

ส.ศ.

2559

การแบ่งกลุ่มนามในภาษาไทย... | อัญชลี สิงห์น้อย วงศ์วัฒนา

นามใช้แบ่งกลุ่มคำนามในโครงสร้างคำประสม และ
3) ตัวแบ่งกลุ่มนามใช้แบ่งกลุ่มคำนามในโครงสร้างคำ
เดี่ยว ซึ่งการใช้ลักษณนามนั้นเป็นที่รู้จักกันดี ใน
ขณะที่คำแบ่งกลุ่มนามและตัวแบ่งกลุ่มนามยังรู้จักกัน
น้อยในแวดวงการศึกษาภาษาไทย

คำสำคัญ: คำแบ่งกลุ่มนาม, ตัวแบ่งกลุ่มนาม, ภาษาไทย,
ลักษณนาม

ความนำ : การจำแนกหมวดหมู่คำในมุมมองแบบลักษณะภาษา

ในเรื่องของการจำแนกหมวดหมู่คำในมุมมองแบบลักษณะภาษานั้น Givón (2001) ได้กล่าวไว้ว่า คำนาม (noun) และคำกริยา (verb) ปรากฏเป็นหมวดหมู่หลักในทุกภาษา คำคุณศัพท์หรือนามวิเศษณ์ (adjective) ในบางภาษาอาจไม่มีแยกออกมาต่างหาก หรือหากมีก็มาจากคำนามหรือคำกริยา หรือเป็นกลุ่มย่อยของคำนามหรือคำกริยาในปัจจุบัน ส่วนกริยวิเศษณ์ (adverb) นั้น โอกาสที่จะแยกเป็นหมวดหมู่น้อยที่สุดในบรรดามวลหมู่คำศัพท์ ดังนี้ (Givón 2001, 49)

“...nouns and verbs are major lexical classes in all languages. Adjective may or may not appear in all language as a distinct word-class, both their diachronic rise as a sub-class of either nouns or verbs, or their synchronic semantic and syntactic behavior when lacking their own class, are to some extent predictable. Adverbs are the least universal lexical class.”

ในทางที่สอดคล้องกับมุมมองดังกล่าวนี้ ราชบัณฑิตยสถาน (2546) จำแนกหมวดหมู่คำในภาษาไทยเป็น คำนาม คำกริยา และคำวิเศษณ์ ในบรรดามวลหมู่หลักทั้งสามหมวดหมู่นี้ คำนามและคำกริยาเป็นหมวดหมู่พื้นฐานและใหญ่ที่สุด ส่วนคำวิเศษณ์นั้นมีที่มาจากคำกริยา ซึ่งได้กำหนดให้เป็นคำที่ใช้ขยายคำนาม คำกริยา และคำวิเศษณ์ด้วยตนเอง เพื่อบอกคุณภาพหรือปริมาณ เช่น *คนดี น้ำมาก ทำดี ดีมาก* ดังนั้นคำวิเศษณ์ในภาษาไทยจึงหมายรวมเอาคำนามวิเศษณ์และคำกริยวิเศษณ์ (ดังที่ปรากฏเป็นหมวดหมู่คำต่างหากในหลายๆ ภาษา เช่น อังกฤษ ฝรั่งเศส จีน ฯลฯ) ไว้ด้วยกัน

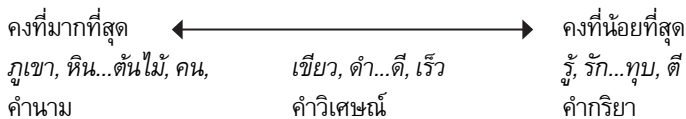
เกณฑ์ที่ใช้จำแนกหมวดหมู่คำและหน่วยคำนั้นมีลักษณะเป็นชุด ไม่ใช่เกณฑ์เดี่ยวๆ เกณฑ์ใดเกณฑ์หนึ่งอย่างในแนวเดิม ซึ่งมีดังนี้

1. เกณฑ์ทางอรรถศาสตร์ ใช้แบ่งคำศัพท์เป็นกลุ่มความหมายประเภทต่างๆ ตามอรรถลักษณะของคำศัพท์แต่ละคำ
2. เกณฑ์ทางวากยสัมพันธ์ ใช้แบ่งคำศัพท์ออกเป็นกลุ่มต่างๆ ตามตำแหน่งและหน้าที่โดยทั่วไปของคำในประโยค

ในการจำแนกคำเป็นหมวดหมู่ต่างๆ ดังกล่าวนี้นั้นแต่ละหมวดหมู่อาจมีสมาชิกจำนวนหนึ่งที่ไม่ได้แสดงคุณสมบัติของหมวดหมู่เต็มร้อยเปอร์เซ็นต์ กล่าวคือในหมวดหมู่หนึ่งๆ มีทั้งคำที่มีความเป็นต้นแบบมาก และมีความเป็นต้นแบบน้อย ไม่เท่ากัน แต่ยังคงเป็นสมาชิกของหมวดหมู่เดียวกัน ยกตัวอย่างคำนามเช่น บ้าน ต้นไม้ โต๊ะ เก้าอี้ นายก พ่อ แม่ ฯลฯ มีความเป็นต้นแบบของหมวดหมู่คำนามมากกว่าคำนามเช่น เด็ก สาว หนุ่ม หิน ฯลฯ เนื่องจากคำนามกลุ่มหลังนี้สามารถปรากฏเป็นเสมือนคำกริยาได้ด้วย ดังในประโยค เขายังเด็กอยู่ เธอยังสาวอยู่ ข้อสอบหินจัง ฯลฯ

Givón (2001) ได้เสนอเกณฑ์ทางอรรถศาสตร์ที่ใช้จำแนกคำศัพท์เป็นหมวดหมู่คำนาม คำกริยา และคำวิเศษณ์นั้น เป็นชุดของเกณฑ์ที่มีมนุษย์ใช้จำแนกประสบการณ์ อย่างน้อยได้แก่ ความคงที่ (stability) ความซับซ้อน (complexity) ความชัดเจน (concreteness) และความกระชับ (compactness)

ความคงที่เป็นเกณฑ์พื้นฐานในการจำแนกค่านาม คำกริยา และคำวิเศษณ์ โดยหากจัดทั้งสามประเภทบนมาตราส่วนความคงที่ของเวลา (time-stability scale) จากประสบการณ์ของมนุษย์แล้ว ค่านามจะอยู่ขั้วที่คงที่มากที่สุด คำกริยาจะอยู่ขั้วที่คงที่น้อยที่สุด ส่วนคำวิเศษณ์อยู่ตรงกลาง ตัวอย่างดังแสดงเป็นแผนภูมิ

ความซับซ้อนเป็นคุณสมบัติทางอรรถศาสตร์ที่เด่นของคำนาม คำนามต้นแบบเป็นกลุ่มของลักษณะ (features) ประสพการณ์ที่คงที่ที่เกี่ยวข้องกัน

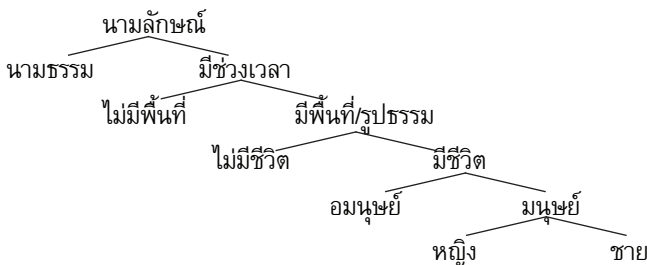
เช่น ช้าง มีลักษณะต้นแบบของขนาด รูปร่าง น้ำหนัก สี เสียง พฤติกรรม การใช้งาน ฯลฯ ในขณะที่คำกริยาต้นแบบมีความซับซ้อนน้อยกว่าคำนาม ตรงกันข้ามกับคำนาม คำกริยาต้นแบบจะมีความซับซ้อนน้อยกว่ากริยาที่ลดความเป็นต้นแบบ เช่น กิน ซึ่งต้นแบบ มีลักษณะ ได้แก่ เอาอาหารใส่ปาก เคี้ยว และกลืน ในขณะที่ หม่ำ เป็นคำแสดงการกินที่ไม่ใช่ต้นแบบ มีลักษณะ ได้แก่ เอาอาหารใส่ปาก เคี้ยว กลืน และใช้กับเด็ก (Singnoi 2006) นอกจากนี้ ความซับซ้อนของกริยาจะยิ่งมีมากขึ้น ขึ้นอยู่กับผู้ร่วมที่ปรากฏร่วมกับกริยาในประโยคด้วย เช่น ให้ จะต้อง มี ผู้กระทำ ผู้ทรงสภาพ และผู้รับประโยชน์ มาเกี่ยวข้อง สำหรับคำวิเศษณ์ต้นแบบจะแสดงลักษณะของคำนามหรือกริยาเพียงลักษณะเดียวอย่างเป็นนามธรรม ยกตัวอย่างเช่น เขียว จะรับรู้ได้ก็ต่อเมื่อลักษณะนี้อยู่ในกลุ่มร่วมกับลักษณะอื่นๆ เพื่อร่วมแสดงคุณสมบัติของคำนาม เช่น หญ้า ใบไม้ กระดานดำ ม่าน ฯลฯ

ความชัดเจนเป็นรูปธรรมมากที่สุดจะเป็นคุณสมบัติของคำนามอีกเช่นกัน คำนามต้นแบบซึ่งคงที่มากที่สุดเช่น ภูเขา หิน ฯลฯ ยังมีความชัดเจนเป็นรูปธรรมมากที่สุด อีกทั้ง คุณสมบัติที่แสดงด้วยลักษณะต่างๆ ก็เปลี่ยนแปลงได้ช้าด้วย ในขณะที่คำกริยาแสดงเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับคำนามที่ปรากฏร่วมหลายชนิด จึงแสดงกริยาอาการ การเปลี่ยนแปลงทางกายภาพ การเคลื่อนไหวของคำนามปรากฏร่วมต่างๆ ทั้งทางกายภาพและทางจิตใจ ซึ่งมีความชัดเจนไม่เท่ากันเช่น เตะ ต่อย แตะ วิ่ง พุด ไป มา สู้อ ฯลฯ เป็นการกระทำทางกายภาพ (actions) มีผู้กระทำที่จงใจกระทำ จึงมีความชัดเจนมาก เช่นเดียวกันคำกริยาเช่น ตก หล่น แตก หัก แห้ง ลอย ปลิว ฯลฯ ซึ่งแสดงสภาพทางกายภาพก็มีความชัดเจน ในขณะที่คำกริยาเช่น รู้ คิด นึก ผัน เข้าใจ สงสัย ต้องการ เสียใจ ฯลฯ เป็นกิจกรรมทางจิตใจ (mental activity) ไม่สามารถมองเห็นได้อย่างชัดเจน และคำกริยาเช่น เหมือน เท่า เป็น ฯลฯ ซึ่งไม่ได้จัดเป็นทั้งสองจำพวกก็ยิ่งมีความชัดเจนน้อย ส่วนคำวิเศษณ์เป็นลักษณะที่แสดงคุณสมบัติประการเดียวของคำนามหรือคำกริยา แม้ว่าจะแสดงคุณสมบัติที่เป็นกายภาพแต่ด้วยความเป็นลักษณะเดี่ยวๆ จึงมีสภาพเป็นนามธรรม คำวิเศษณ์ต้นแบบ

จะมีความชัดเจนทางกายภาพ เช่น ขนาด (ใหญ่ เล็ก ฯลฯ) รูปร่าง (กลม รี ฯลฯ) สี (ขาว แดง ฯลฯ) น้ำหนัก (หนัก เบา ฯลฯ) กลิ่น (หอมเหม็น ฯลฯ) รส (เปรี้ยว หวาน ฯลฯ) ปริมาณ (มาก น้อย ฯลฯ) ความถี่ (บ่อย ห่าง ฯลฯ) ความเร็ว (เร็ว ช้า ฯลฯ) ฯลฯ คำวิเศษณ์ที่ลดความเป็นต้นแบบ จะมีความคงที่น้อยกว่าและไม่ชัดเจนทางกายภาพ เช่น อุณหภูมิ (ร้อน หนาว ฯลฯ) อารมณ์ความรู้สึก (เศร้า ยินดี โกรธ ฯลฯ) สุขภาพ (ป่วย เจ็บ ฯลฯ) ฯลฯ

ความกระชับหรือความคงแน่น เป็นคุณสมบัติที่เด่นของคำนามเช่นกัน คำนามต้นแบบซึ่งคงที่ ชัดเจนเป็นรูปธรรม มักมีความกระชับ ในขณะที่คำนามที่ลดความเป็นต้นแบบซึ่งคงที่และชัดเจนน้อยกว่าเช่น ผืน น้ำ ใสน้ำ ควันชาติ สิทธิ์ ศักดิ์ศรี ฯลฯ จะมีความกระชับน้อยกว่า ความกระชับมักทำให้มีรูปร่างที่ชัดเจนสามารถนับได้ในขณะที่คำนามอื่นๆ มีสภาพเป็นมวล (mass) นับไม่ได้ สำหรับคำกริยานั้น มีความกระชับเรื่องเวลาแต่มีการกระจายในเชิงเนื้อที่ (spatially diffuse) มากกว่าคำนาม จึงเห็นเป็นรูปธรรมที่ชัดเจนน้อยกว่า ส่วนคำวิเศษณ์ส่วนหนึ่งที่ใช้อย่างคำนาม มีความกระชับในลักษณะที่เหมือนคำนามเนื่องจากเป็นลักษณะหนึ่งที่ร่วมแสดงคำนาม คำวิเศษณ์อีกส่วนหนึ่งที่ใช้อย่างกริยามีความกระชับในลักษณะที่เหมือนคำกริยาเนื่องจากเป็นลักษณะหนึ่งที่ร่วมแสดงคำกริยา

ลักษณะทางอรรถศาสตร์ของคำนามนอกจากที่กล่าวไปแล้วข้างต้นแล้วนั้น ยังมีแนวโน้มเป็นไปตามระดับชั้นของการมีลักษณะต่างจากทั่วไป (markedness) ซึ่งแสดงโดยอรรถลักษณะได้ดังนี้ (ดัดแปลงจาก Givón (2001, 56)

ระดับชั้นนี้แสดงการตีความดังนี้คือ “ถ้าเป็นหญิง ก็จะต้องเป็นมนุษย์ เป็นสิ่งมีชีวิต เป็นรูปธรรมจับต้องได้ มีช่วงเวลาของการเกิด และเป็นนาม ลักษณะหรือคำนาม”

2. เกณฑ์ทางวากยสัมพันธ์

นอกจากเกณฑ์การจำแนกคำนามในทางอรรถศาสตร์ดังกล่าวแล้ว เกณฑ์ทางวากยสัมพันธ์ยังใช้แบ่งคำศัพท์ออกเป็นกลุ่มต่างๆ ตามตำแหน่ง และหน้าที่โดยทั่วไปของคำในประโยค คำนามจะเป็นคำที่ปรากฏในตำแหน่ง ประธาน กรรมตรง กรรมอ้อม (ผู้รับ ผู้ได้ประโยชน์ ผู้ร่วมกระทำ เครื่องมือ สถานที่ ฯลฯ) หรือภาคแสดงนาม เช่น

(1) ~~เขาเอาเงินให้เพื่อนที่เป็นการโรง~~

ประธาน กรรมตรง กรรมอ้อมผู้รับ ภาคแสดงนาม

แม้ว่าคำนามทั่วไปในภาษาไทยเป็นคำเนื้อหาที่ปรากฏได้อย่างอิสระ ดังที่กล่าวไปข้างต้น อย่างไรก็ตามมีคำนามจำนวนหนึ่งได้ผ่านกระบวนการ กลายเป็นคำไวยากรณ์ (grammaticalization) หรือเปลี่ยนแปลงตามกาล เวลาเป็นคำไวยากรณ์ไม่เท่ากัน บางคำก็อยู่ในระหว่างการเปลี่ยนแปลง (ปรากฏเป็นได้ทั้งคำนามและคำไวยากรณ์ในปัจจุบัน เช่น *ที่บ้าน* ฯลฯ) บางคำ ก็เปลี่ยนแปลงไปนานแล้ว ไม่พบปรากฏใช้เป็นคำนามในปัจจุบัน เช่น *เล่ม* ซึ่ง ฯลฯ ตัวอย่างคำไวยากรณ์ที่มาจากคำนามที่เป็นที่รู้จักกันดีเช่น คำลักษณนาม (nominal classifier) เช่น *ผู้หญิงหนึ่งคน เก้าอี้สองตัว หนังสือสามเล่ม* ฯลฯ คำบุพบท (preposition) เช่น *ที่บ้าน บนถนน ตอนเช้า* ฯลฯ คำบ่งลำดับ (ordinal marker) เช่น *ที่หนึ่ง ที่สอง* ฯลฯ คำบ่งรูปแปลงเป็นนาม (nominalizer) เช่น *ที่เธอพูดมานั้นไม่จริง การพัฒนาตน ความดี* ฯลฯ คำบ่งประโยคสัมพัทธ์ (relative clause marker) เช่น *ผู้หญิงที่สวย บ้านซึ่งเป็นที่อยู่อาศัย ทรัพย์สินอันมีค่า* ฯลฯ และคำเชื่อม (connector) เช่น *เขาไปตอนหายป่วย เขาถูกจับฐานฆ่าคนตาย* ฯลฯ

3.เกณฑ์ทางไวยากรณ์หน่วยคำ

สำหรับในเรื่องของเกณฑ์ทางไวยากรณ์หน่วยคำนั้น ในภาษาทั่วไปมีการจำแนกนามออกเป็นกลุ่มต่างๆ ใน 3 ระบบ ได้แก่ 1) ระบบการใช้คำศัพท์ (lexical system) หรือ การใช้คำบ่งกลุ่มนาม (class terms) และหน่วยวัด (measures) 2) ระบบกึ่งไวยากรณ์กึ่งคำศัพท์ (lexico-grammatical system) หรือการใช้ลักษณนาม (classifiers) และ 3) ระบบไวยากรณ์ (grammatical system) หรือการใช้ตัวบ่งนาม/เพศสภาพ (noun/gender class markers) อย่างไรก็ตามศัพท์บัญญัติที่ใช้ในการอธิบายการจำแนกนามในการศึกษาที่ผ่านมาส่วนใหญ่มองที่และปนเปื้อนข้ามระบบ นักภาษาศาสตร์หลายคนได้ให้ความสนใจต่อลักษณนามมากที่สุด ที่สำคัญอาทิ Adams and Conklin (1973) Greenberg (1975) Graig (1986) DeLancey (1986) ฯลฯ ซึ่งนักวิจัยมักใช้คำว่า “ลักษณนาม” กับทั้งระบบไวยากรณ์และระบบกึ่งไวยากรณ์กึ่งคำศัพท์ ส่วนการศึกษาทางด้านภาษาศาสตร์เกี่ยวกับคำบ่งกลุ่มนามและตัวบ่งนามยังพบปรากฏเป็นจำนวนน้อยกว่า ที่ผ่านมาการศึกษาเกี่ยวกับคำบ่งกลุ่มนามที่สำคัญอาทิ DeLancey (1986) เป็นต้น ส่วนการศึกษาเกี่ยวกับตัวบ่งกลุ่มนามปรากฏในงาน เช่น Dixon (1986) Aikhenvald (2003) Grinevald and Seifart (2004) เป็นต้น

ในขณะที่คำบ่งกลุ่มนามปรากฏเป็นอิสระได้เช่นคำศัพท์ทั่วไป (lexical bound) ตัวบ่งกลุ่มนามนั้น ปรากฏในลักษณะติดต่อ (bounded) ใช้จำแนกคำนามทุกชนิดในภาษา ส่วนลักษณนามปรากฏได้ในทั้งสองรูปแบบดังกล่าว ซึ่งก็ขึ้นอยู่กับในแต่ละภาษา¹ Dixon (1986) ขยายความต่อไปว่าตัวบ่งกลุ่มนามปรากฏเป็นหน่วยคำเติม (affixes) คำไวยากรณ์ (grammatical word) หรือรูปติด (clitics) โดยเพิ่มความหมายให้กับแก่นของคำนามว่าเป็นความมีชีวิต (animacy) เพศสภาพ (gender) และ ความเป็นมนุษย์ (humanness) ในทางที่สอดคล้องกันนี้ Grinevald & Seifart (2004) กล่าวว่าตัวบ่งกลุ่มนามปรากฏในตำแหน่งต่างๆ ได้โดยตำแหน่งต่างๆ นั้นอยู่อย่างต่อเนื่องไม่สามารถแยกขาดจากกัน เป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงทางภาษาจากคำบ่งกลุ่มนามไปเป็น

ตัวบ่งกลุ่มนามที่บ่งถึงความสอดคล้องและเพศสภาพ ตัวบ่งกลุ่มนามพบมากในงานวิจัยภาษาต่างๆ ในทวีปแอฟริกาและเอเชีย

ในทวีปแอฟริกา Grinevald & Seifart (2004) ยกตัวอย่างภาษาสวาฮีลี (Swahili) ซึ่งพูดอย่างกว้างขวางในแอฟริกาตะวันออก คำนามจะแสดงหน่วยคำเติมหน้าซึ่งเป็นตัวบ่งกลุ่มนามเป็นกลุ่มต่างๆ ที่มีทั้งเอกพจน์และพหูพจน์ เช่น กลุ่ม 1/2 คือ *m/wa* ‘คน’ ใน (2) กลุ่ม 3/4 คือ *m/mi* ‘พืชหรือสัตว์’ ใน (3) กลุ่ม 5/6 คือ *ma* ‘สิ่งที่มีลักษณะเป็นลูกกลมๆ หรือกลุ่มก้อน’ ใน (4) กลุ่ม 7/8 คือ *ki/vi* ‘สิ่งประดิษฐ์หรือเครื่องมือ’ ใน (5) ฯลฯ ดังนี้

(2) <i>m-toto</i> คน(เอกพจน์)-เด็ก ‘เด็กหนึ่งคน’	<i>wa-toto</i> คน(พหูพจน์)-เด็ก ‘เด็กหลายคน’
(3) <i>m-ti</i> พืช(เอกพจน์)-ต้นไม้ ‘ต้นไม้หนึ่งต้น’	<i>mi-ti</i> พืช(พหูพจน์)-ต้นไม้ ‘ต้นไม้หลายต้น’
(4) <i>ma-yai</i> ลูกกลมๆ (พหูพจน์)-ไข่ ‘ไข่หลายฟอง’	
(5) <i>ki-tabu</i> สิ่งของ(เอกพจน์)-หนังสือ ‘หนังสือหนึ่งเล่ม’	<i>vi-tabu</i> สิ่งของ(พหูพจน์)-หนังสือ ‘หนังสือหลายเล่ม’

ในทวีปเอเชีย ภาษาตระกูลไทนั้น เป็นที่รู้จักกันดีว่าการจำแนกคำนามเป็นกลุ่มต่างๆ ก็ปรากฏมีระบบไวยากรณ์บังคับด้วยเช่นกัน ยกตัวอย่างภาษาจ้วง (Zhuang) ซึ่งพูดโดยชนกลุ่มน้อยที่มีจำนวนมากที่สุดในบรรดาชนกลุ่มน้อยด้วยกัน ซึ่งมีถิ่นฐานอยู่ในเขตลพบุรีและยูนนานทางตอนใต้ของประเทศจีน ภาษาจ้วงเป็นภาษาในตระกูลไทกะได กลุ่มคำไท Burusphat and Xiaohang (2012) ซึ่งเป็นการศึกษาโครงสร้างคำในภาษาจ้วง ในงานนี้มีการแสดงให้เห็นว่าภาษาจ้วงมีการประสมคำเป็นวิธีการหลักในการสร้างคำ และคำนาม

ประสมส่วนหนึ่งมีคำนามคำแรกสามารถแสดงกลุ่มหรือลักษณะของคำนาม คำหลัง² เช่น *lwg-* 'สิ่งที่มีขนาดเล็กกลม' *dax-* 'ญาติผู้ใหญ่' *doengx-* 'ช่วงเวลาระหว่างวัน' *daih-* 'ลำดับ' ฯลฯ ดังตัวอย่างที่ (6)-(9)

(6) <i>lwg-bag</i>	สิ่งที่มีขนาดเล็กกลม-ลูกเห็บ	'ลูกเห็บ'
(7) <i>dax-boh</i>	ญาติผู้ใหญ่-พ่อ	'พ่อ'
(8) <i>doengx-haet</i>	ช่วงเวลา-เช้า	'ตอนเช้า'
(9) <i>daih-bet</i>	ลำดับ-แปด	'ที่แปด'

ส่วนในภาษาไทยนั้นเมื่อคำนามปรากฏในนามวลี คำนามประสม และ คำเรียกชื่อต่าง ๆ จะแบ่งกลุ่มด้วยระบบไวยากรณ์ที่แตกต่างกัน กล่าวคือเมื่อ คำนามปรากฏเป็นคำหลักในนามวลี จะถูกแบ่งกลุ่มด้วยลักษณะนามที่สอดคล้อง เช่น เด็กสองคน รถคันนั้น บ้านหลังเล็กนั้น ฯลฯ โดยมีลักษณะนาม คน แบ่ง กลุ่มของคำนาม เด็ก มีลักษณะนาม คัน แบ่งกลุ่มของคำนาม รถ และมีลักษณะนาม หลัง แบ่งกลุ่มของคำนาม บ้าน ตามลำดับ ซึ่งลักษณะนามจัดเป็นระบบกึ่งศัพท์ กึ่งไวยากรณ์เนื่องจากลักษณะนามบางคำปรากฏโดยลำพังได้โดยไม่ต้อง ปรากฏร่วมกับคำนามที่ถูกแบ่งกลุ่ม โดยใช้เป็นสรรพนามแทนคำนาม เช่น

- (10) ลูกค้า: ชื้อแดงโมหนึ่งลูก
แม่ค้า: จะรับลูกไหนดีคะ

หากคำนามปรากฏเป็นคำหลักในโครงสร้างระดับคำ ก็จะแบ่งกลุ่มด้วย คำแบ่งกลุ่ม ซึ่งจัดเป็นระบบคำศัพท์ และตัวแบ่งกลุ่ม ซึ่งจัดเป็นระบบไวยากรณ์ อันแตกต่างไปจากลักษณะนาม คำลักษณะนามเป็นหน่วยไวยากรณ์ไทยที่เป็น ที่รู้จักกันดีในแวดวงการศึกษามorphology ในขณะที่ยังไม่เป็นที่รู้จัก บทความนี้จึงนำเสนอระบบการแบ่งกลุ่มนาม ในภาษาไทย โดยเน้นที่คำแบ่งกลุ่มนามและตัวแบ่งกลุ่มนาม ในแง่ของหมวดหมู่ ไวยากรณ์ที่แตกต่างไปจากลักษณะนาม

คำแบ่งกลุ่มนาม

ในภาษาไทยมีคำนามประสมในรูปแบบ นาม-นาม จำนวนหนึ่งที่มี

คำนามหลักในตำแหน่งหน้าเป็นคำที่มีลักษณะคล้ายกับลักษณนาม เนื่องจากแสดงชนิดหรือรูปร่างลักษณะของคำนามที่เป็นส่วนขยายในตำแหน่งหลัง ดังตัวอย่าง เช่น **ปลาวาฬนกพิราบ** **งูจงอาง** **ลำธาร** **ดวงตา** **สายสร้อย** **เส้นด้าย** **ลูกข่าง** **แผ่นกระดาน** ฯลฯ แต่คำดังกล่าวบางคำไม่สามารถปรากฏเป็นลักษณนามได้ เช่น ***ปลาวาฬสองปลา** ***นกพิราบสองนก** ***งูจงอางสองงู** ***ลำธารหนึ่งลำ** ***ดวงตาสองดวง** ***สายสร้อยสองสาย** หากแต่ใช้คำอื่นเป็นลักษณนาม เช่น **ปลาวาฬสองตัว** **นกพิราบสองตัว** **งูจงอางสองตัว** **ลำธารหนึ่งแห่ง** **ดวงตาสองข้าง** และ **สายสร้อยสองเส้น** ตามลำดับ ดังนั้นแท้ที่จริงแล้วคำที่ปรากฏในตำแหน่งหน้าของคำนามประสมแบบ นาม-นาม³ ไม่ใช่ “คำลักษณนามแท้”

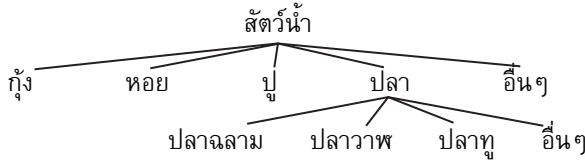
คำดังกล่าวทำหน้าที่ทางไวยากรณ์ที่แตกต่างออกไปจากลักษณนาม เป็นหน่วยคำอิสระเรียกว่า คำบ่งกลุ่มนาม หรือที่นักภาษาศาสตร์ เช่น Hass (1964) DeLancey (1986) Carpenter (1986) Beckwith (1993) และ Grinevald 2004 เรียกว่า “class terms” คำบ่งกลุ่มนามพบทั่วไปภาษาคำโดด ซึ่งภาษาไทยและภาษาอื่นๆ ในตระกูลไทเป็นตัวอย่างของภาษาที่แสดงระบบคำบ่งกลุ่มนามที่ดีที่สุดไม่น้อยไปกว่าลักษณนาม โดยปรากฏในคำนามประสม ซึ่งเป็นกลวิธีสำคัญในการสร้างคำแบบไทย (อัญชลี สิงห์น้อย 2548 และ 2551) และในหน่วยนามที่เป็นคำเรียกชื่อ (อัญชลี วงศ์วัฒนา และสุพัตรา จิรนนทนาภรณ์, 2556)

1. คุณสมบัติของคำบ่งกลุ่มนาม

1.1. การเป็นคำในระดับที่เหนือกว่า

ในคำนามประสมแบบ นาม-นาม ในภาษาไทยนั้น คำบ่งกลุ่มนามเป็นคำที่จะบ่งชนิดคำนามคำหลังที่เป็นส่วนขยายในลักษณะที่เป็นการจัดจำพวกแบบอนุกรมวิธานพื้นบ้าน (folk taxonomy) ซึ่งเป็นการจัดระดับกลุ่มคำตามจำพวกหรือหมวดหมู่ตามระดับชั้นของคำ กล่าวคือจำแนกเป็นคำในระดับสูงกว่าและคำในระดับต่ำกว่า ลดหลั่นลงไป ยกตัวอย่างเช่น **ปลา** มีคำที่อยู่ในระดับที่สูงกว่าคือ **สัตว์น้ำ** และ **ปลา** ถูกจำแนกให้แตกต่างกันต่อไปอีก

เป็น ปลาฉลาม ปลาฉวาฬ ปลาหูน้ำ ฯลฯ ดังแสดงเป็นแผนภูมิ (ดัดแปลงจาก ัญชลี สิงห์น้อย, 2548)

จากแผนภูมิจะเห็นได้ว่าคำประสมที่แสดงชนิดย่อยๆ ของปลาจะมีคำว่าปลาปรากฏเป็นคำบ่งกลุ่มอยู่ในตำแหน่งแรก แต่อย่างไรก็ตามคำบ่งกลุ่มนามในที่นี้ก็ไม่เหมือนกันกับคำจ่ากลุ่ม (hypernym หรือ superordinate term) เสียทีเดียว กล่าวคือคำจ่ากลุ่มเป็นคำระดับพื้นฐาน (basic-level term) ในแนวคิดของนักอรรถศาสตร์กลุ่ม Roschian เนื่องจากคำจ่ากลุ่มเป็นคำนามอิสระที่มีความหมายที่สมบูรณ์ในตัวเองเหมือนคำนามทั่วไป เช่นคำว่า ปลา เป็นคำจ่ากลุ่มของ ปลาหู ปลาฉวาฬ ปลาฉลาม ปลาฉลาม ปลาฉลาม ปลาฉลาม ฯลฯ และมีความหมายสมบูรณ์ในตัวเองสามารถปรากฏใช้โดยลำพังได้เช่น มีปลาหรือเปล่า เหล่านี้เป็นต้น ในขณะที่คำบ่งกลุ่มนามบางคำมีความหมายไม่ชัดเจน จึงไม่สามารถปรากฏโดยลำพังได้เหมือนกับคำนามทั่วไป ยกตัวอย่างเช่นคำว่า ลำ ในคำประสม ลำธาร จัดเป็นคำบ่งกลุ่มนาม ซึ่งไม่สามารถปรากฏใช้เดี่ยวๆ ได้เช่น มีลำหรือเปล่า เป็นต้น

การเป็นคำในระดับที่เหนือกว่านี้เป็นประการหนึ่งที่ทำให้คำบ่งกลุ่มนามแตกต่างจากคำลักษณะนาม เนื่องจากคำลักษณะนามไม่จำเป็นต้องเป็นเช่นนั้นเสมอไป โดยเฉพาะคำลักษณะนามที่บ่งจำนวนและมาตรา (เช่น ข้าวสองจาน น้ำสองแก้ว รองเท้าสองคู่ ฯลฯ) คำลักษณะนามที่ซ้ำคำนาม (เช่น คำถามสองคำถาม เพลงสองเพลง ฯลฯ) คำลักษณะนามที่บ่งอาการ (เช่น ขนมหินสองจับ ข้าวต้มมัดสองมัด ฯลฯ) ซึ่งไม่ได้แสดงถึงระดับที่เหนือกว่าคำนามที่ปรากฏร่วมแต่อย่างใด

1.2. การปรากฏในโครงสร้างระดับคำ

นอกจากนี้ ลักษณะนามและคำบ่งกลุ่มในภาษาไทยจะแตกต่างกันอย่างชัดเจนในเรื่องของโครงสร้างไวยากรณ์ที่คำทั้งสองประเภทปรากฏ กล่าวคือ ลักษณะนามจะเกิดในโครงสร้างไวยากรณ์ในระดับวลี โดยจะไปปรากฏในส่วนขยาย ดังแสดงใน (11) ในขณะที่คำบ่งกลุ่มนามจะเกิดร่วมกับคำนามที่ถูกบ่งกลุ่มในโครงสร้างคำประสมแบบ นาม-นามเท่านั้น ดังแสดงใน (12) การปรากฏอย่างหลักลักษณะดังกล่าวจึงอาจเป็นเหตุผลให้ไม่มีความจำเป็นที่จะต้องแยกเป็นหมวดคำที่แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญในไวยากรณ์ภาษา

(11) ลักษณะนาม: ส่วนหลัก-ส่วนขยาย

ไผ่ สองลำ

ไผ่ ลำสั้น

(12) คำบ่งกลุ่มนาม: ส่วนหลัก-ส่วนขยาย

ลำ ธาร

ปลา วาฬ

2. ประเภทของคำบ่งกลุ่มนาม

คำบ่งกลุ่มนามแบ่งได้เป็น 2 ประเภทตามหน้าที่ คือ คำบ่งชนิด (generic class terms) ทำหน้าที่บ่งชนิดของคำนาม และคำบ่งลักษณะ (perceptual class terms) ทำหน้าที่บ่งลักษณะของคำนามในมุมมองของผู้คนวัฒนธรรมหนึ่งๆ ซึ่งหน้าที่ทางความหมายของคำบ่งกลุ่มนามทั้งสองประเภทก็คล้ายกับความหมายของลักษณะนามดังที่ Placzek (1992) กล่าวว่าลักษณะนามมีหน้าที่จำแนกคำนามออกตามชนิด รูปร่าง และหน้าที่ ซึ่งจัดแบ่งออกเป็นสองกลุ่มหลัก คือ คำลักษณะนามที่แสดงชนิดคำนาม (generic classifiers) และคำลักษณะนามที่แสดงลักษณะรูปร่างคำนาม (perceptual classifiers)

2.1. คำบ่งชนิด

คำบ่งชนิดคือคำบ่งกลุ่มนามที่แสดงชนิดโดยเนื้อแท้ (kind) ของคำนาม ส่วนขยายในภาษาไทยเรานิยมนำเอาคำบ่งชนิดนาม ที่เป็นคำในระดับเหนือ

กว่าประสมกับ คำนามในระดับต่ำกว่า และจัดอยู่ในชนิดนั้นๆ เช่น นอกจาก
นำคำว่า ปลา ประสมกับชนิดย่อยของปลาดังที่ได้กล่าวไปแล้ว ยังมีตัวอย่าง
อื่นๆ ในลักษณะนี้อีกมากมาย เช่น นำคำว่า นก ประสมกับ พิวราบ เอี้ยง
ยุง นางนวล กาเหว่า อินทรีฯลฯ เป็น นกพิราบ นกยุง นกนางนวล นก
อินทรีฯลฯ นำคำเช่น งู ประสมกับ จงอาง หลาม เหลื่อม ฯลฯ เป็น งูจงอาง งูหลาม
งูเหลื่อม นำคำเช่น ข้าว ประสมกับ สาร โปด สาลี ฯลฯ เป็น ข้าวสาร ข้าวโปด
ข้าวสาลี นำคำเช่น ผัก ประสมกับ ตำลึง ค่ะน้า ขึ้นช่วย ฯลฯ เป็น ผักตำลึง
ผักคะน้า ผักขึ้นช่วย ฯลฯ เหล่านี้เป็นต้น คำนามประสมประเภทนี้มีหน่วยขยาย
ที่สามารถปรากฏโดยลำพังได้ด้วยตนเองโดยมีความหมายเหมือนกันกับ
คำประสมทั้งคำ ไม่ว่าจะเป็นคำว่า มีนกพิราบสองตัว หรือ มีพิราบสองตัว ก็เป็น
ที่เข้าใจได้เช่นเดียวกัน

ปัจจุบันพบว่าการนำคำบ่งชนิดเป็นหน่วยหลักของคำนามประสมพบ
ขยายวงกว้างออกไปไม่จำกัดว่าคำนามขยายจะต้องเป็นคำที่จัดเป็นชนิด
ย่อยของคำบ่งชนิดนามเท่านั้น ยังสามารถเป็นคำนามอื่นๆ หรือแม้กระทั่ง
คำในหมวดหมู่ไวยากรณ์อื่นเช่นคำกริยาได้ด้วย เพื่อแสดงความหมายในเชิง
อุปลักษณ์ (metaphor) เช่น นกแก้ว นกเปิดน้ำ นกหัวขวาน นกขมิ้น นกขุนแผน
นกหนูแดง นกกวก นกอุ้มบาตร ฯลฯ คำประสมประเภทนี้ไม่สามารถแทนได้
ด้วยคำนามขยายโดยลำพังเท่านั้น จึงไม่จัดเป็นคำนามประสมแบบ คำบ่ง
ชนิด-คำนาม

การประสมคำในลักษณะที่นำเอาคำบ่งชนิดนามเป็นหน่วยหลักนี้เป็น
ที่นิยมในการสร้างคำ เพื่อการเรียก สัตว์ พืช และสิ่งของต่างๆ ในภาษาไทย
หรือแม้แต่ในภาษาเอเชียอื่นๆ โดยเฉพาะที่เป็นภาษาคำโดด ซึ่งแสดงให้เห็น
ได้ถึงระบบการสร้างคำและระบบคิดที่แตกต่างจากภาษาและวัฒนธรรมอื่น
ตัวอย่างข้างล่างเป็นการเปรียบเทียบแสดงระบบการสร้างคำในกลุ่ม “ปลา”
ในภาษาไทยและ “fish” ภาษาอังกฤษ ดังนี้

ภาษาไทย	ภาษาอังกฤษ
ปลา ปลาฉลาม	fish shark

ปลาดุก	<i>catfish</i>
ปลาทอง	<i>goldfish</i>
ปลาวาฬ	<i>whale</i>
ปลาโลมา	<i>dolphin</i>
ปลาหมึก	<i>squid</i>
ปลาไหล	<i>eel</i>

จะเห็นได้ว่าในขณะที่ระบบการสร้างคำในภาษาไทยแสดงสัตว์ทุกชนิดในตัวอย่างจัดเป็น *ปลา* ทั้งสิ้น ในขณะที่ระบบการสร้างคำในภาษาอังกฤษมีคำว่า *fish* ใช้กับ *catfish* และ *goldfish* คำเช่น *whale* ในภาษาอังกฤษนั้นผู้คนเห็นเป็นสัตว์ทะเลชนิดหนึ่งคนละจำพวกกับปลา ดังที่พจนานุกรมภาษาอังกฤษได้กล่าวไว้ว่า “A whale is a very large animal that lives in the sea and looks like a huge fish.” (Collins Birmingham University 1992) และกล่าวถึง *dolphin* ว่าเป็นสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมไม่ใช่ปลา *squid* และ *eel* ก็จัดเป็นสัตว์ทะเลประเภทอื่น

2.2. คำบ่งลักษณะ

คำบ่งลักษณะปรากฏกฎใช้แสดงรูปร่าง (shape) และเพศสภาพ (gender) ของคำนาม ดังนี้

2.2.1. คำบ่งรูปร่าง

คำบ่งรูปร่าง คือคำบ่งกลุ่มนามที่แสดงรูปทรงปกติทั่วไป (typical shape) ของคำนามขยาย โดยอาจเป็นรูปทรงที่เป็นธรรมชาติเดิมของวัตถุ (permanent/ habitual shape) หรือเป็นรูปทรงใหม่ที่นำวัตถุมาดัดแปลง (non-permanent/ habitual shape) ก็ได้ ยกตัวอย่างเช่นการนำคำบ่งรูปร่าง *ลำ สาย ลูก ก้อน แผ่น ฯลฯ* มาประสมกับคำนามที่เป็นวัตถุหรือสิ่งต่างๆ เพื่อสร้างคำนามประสมดังแสดงในตัวอย่างที่ (13)-(17)

(13) ลำ ‘รูปร่างกลมยาว’	- ชาร	→	ลำชาร
	คลอง	→	ลำคลอง

แข่ง → ลำแข่ง

คอ → ลำคอ

(14) สาย 'รูปร่างเป็นสาย' - สร้อย → สายสร้อย
 ตา → สายตา
 ยาง → สายยาง
 ใหม่ → สายใหม่
 (ชื่อขนมหวาน)

(15) ลูก 'รูปร่างเล็กกลม' - ตา → ลูกตา
 แก้ว → ลูกแก้ว
 ตุ่ม → ลูกตุ้ม
 บอล → ลูกบอล

(16) ก้อน 'รูปร่างเป็นก้อน' - หิน → ก้อนหิน
 ดิน → ก้อนดิน
 เนื้อ → ก้อนเนื้อ
 เลือด → ก้อนเลือด

(17) แผ่น 'รูปร่างแบนบาง' - กระดาษ → แผ่นกระดาษ
 กระดาน → แผ่นกระดาน
 หลัง → แผ่นหลัง

คำนามขยายในคำนามประสมรูปแบบนี้ บางคำสามารถเกิดได้โดย
 ลำพังใช้แทนคำประสมทั้งคำได้ และบางคำไม่สามารถเกิดได้โดยลำพัง ทั้งนี้
 ขึ้นอยู่กับการเป็นรูปทรงที่เป็นธรรมชาติหรือรูปทรงใหม่ของสรรพสิ่งนั้นๆ
 ยกตัวอย่างเช่นคำประสมเช่น ลำธาร สายสร้อย ลูกตุ้ม ฯลฯ มีคำว่า ลำ สาย และ
 ลูก เป็นคำบ่งรูปนามที่เป็นธรรมชาติถาวรของ ธาร สร้อย และ ตุ่ม ตามลำดับ
 คำนามขยายเหล่านี้จึงมีความหมายเช่นเดียวกันกับทั้งคำประสม สามารถ
 ปรากฏแทนได้โดยลำพัง ในขณะที่คำประสมเช่น สายยาง ลูกแก้ว ก้อนเลือด

ฯลฯ มีคำว่า สาย ลูก และ ก้อน ที่ไม่ใช่รูปทรงโดยธรรมชาติของ ยาง แก้ว และ เลือด ตามลำดับ คำนามขยายเหล่านี้จึงไม่สามารถใช้แทนคำประสมทั้งคำ โดยคงความหมายเดิมไว้ได้

คำนามประสมประเภทนี้อาจพบในลำดับที่กลับกัน คือ หน่วยหลักกลับเป็นคำนามที่ถูกบ่งรูปและหน่วยขยายเป็นคำบ่งรูปนาม ซึ่งในลำดับนี้คำบ่งรูปนามมักจะแสดงรูปทรงที่ไม่ปกติ (atypical shape) ผิดไปจากลักษณะที่คุ้นเคยของคำนามหลักที่ถูกบ่งรูปนั้นๆ เช่น หมูแผ่น ส้มแผ่น วุ้นเส้น ปลาเส้น ยางวง ฯลฯ ในคำว่า หมูแผ่น นั้นมีคำบ่งรูปนาม แผ่น ไม่ใช่รูปทรงปกติของเนื้อหมูที่มีขายให้เห็นโดยทั่วไปซึ่งมักจะเป็นชิ้นหรือก้อน เป็นต้น

2.2.2. คำบ่งเพศสภาพ

ปกติแล้วคำบ่งเพศสภาพเป็นคำที่ใช้บ่งเพศหญิงหรือเพศชายนำหน้าชื่อคน ใช้บ่งเพศหญิง เช่น อี นาง น.ส. ด.ญ. ฯลฯ และเพศชายเช่น ไอ้ อ้าย บัก บัง นาย ด.ช. ฯลฯ ในบางบริบทปรากฏเป็นคำนามประสมใช้เรียกคน สัตว์ พืช และสิ่งอื่นๆ ดังแสดงเป็นตัวอย่าง

(18) คน	อีหล่า นางมาร นางตานี ไอ้มัดแดง นายทหาร นายพล บักท่า ฯลฯ
สัตว์	อีเจีย (ค่างขาว) แมงอีหนู แมงอีม่อม (แมลงไม้) อีกุค อีเหิน อีวอก อีเหินี่ยว (ตัวอ่อนแมลงปอ) นางอาย ไอ้เข้ งูบังโตะ ฯลฯ
พืช	อีหนูน (ขุ่น) อีนอย (บวบ) อีฮูม (มะรุม) บักขมฟุ (ขมฟุ) บักจีว (จีว) บักอี (ผักทอง) บักกวน (มันแกว) ฯลฯ
สิ่งอื่นๆ	อีเก็บ (เล่นหมากเก็บ) อีโจ้ง (เล่นโยนหลุม) อีทอย (เล่นทอยกอง) อีเก็ง (ดวงจันทร์) บักจก (จอบ) ฯลฯ

2.3. การกลายเป็นคำไวยากรณ์ : หมวดหมู่ที่ทับซ้อน

แม้ว่าคำบ่งกลุ่มนามเป็นหมวดหมู่ไวยากรณ์ที่แตกต่างจากคำนามและคำลักษณนาม แต่ความแตกต่างดังกล่าวยังคงมีการปรากฏใช้ที่คล้ายคลึง

และทับซ้อนกันในปัจจุบัน การทับซ้อนกันของหมวดหมู่ไวยากรณ์ดังกล่าวอธิบายได้จากกระบวนการกลายเป็นคำไวยากรณ์ ที่คำนามหนึ่งๆ ได้กลายไปเป็นคำลักษณนาม โดยบางครั้งก็มีหมวดหมู่คำแบ่งกลุ่มนามเป็นขั้นตอนในระหว่าง ซึ่งในหมวดหมู่ของคำนามและคำลักษณนามจะมีทั้งสมาชิกต้นแบบและสมาชิกที่ไม่ใช่ต้นแบบปนอยู่ด้วยกัน อันเป็นเรื่องปกติของกระบวนการเปลี่ยนแปลงหมวดหมู่ทางไวยากรณ์ที่ยังคงทิ้งร่องรอยที่มาของการเป็นหมวดหมู่เดิมไว้ จึงอาจก่อให้เกิดความสับสนได้ (อัญชลี สิงห์น้อย, 2551)

ตัวอย่างคำ	คำนาม	คำแบ่งกลุ่ม	ลักษณนาม
สับประรด เหล็ก ฟีน	x		
นก ปลา งู		x	x
คน ตัว ต้น	x	x	x
ดวง ลำ แผลน		x	x
เล่ม อัน			x

การปรากฏใช้และข้อจำกัดของคำดังกล่าวแสดงได้ดังตัวอย่าง

(19) สับประรด	คำนาม :	มีสับประรดใหม่
	กลุ่มนาม :	*สับประรด-คำลูกกลุ่ม
	ลักษณนาม :	*สองสับประรด
(20) นก	คำนาม :	มีนกใหม่
	กลุ่มนาม :	นก-เอี้ยง
	ลักษณนาม :	*สองนก
(21) คน	คำนาม :	มีคนใหม่
	กลุ่มนาม :	คน-หนุ่ม
	ลักษณนาม :	สองคน
(22) ดวง	คำนาม :	*มีดวงใหม่
	กลุ่มนาม :	ดวง-ดาว
	ลักษณนาม :	สองดวง

(23) อัน คำนาม : *มีอันใหม่
 กลุ่มนาม : *อัน-คำลูกกลุ่ม
 ลักษณะนาม : สองอัน

ตัวบ่งกลุ่มนาม

นอกจากไวยากรณ์ที่ใช้ในการบ่งกลุ่มนามในภาษาไทยจะเป็นคำศัพท์ปรากฏได้โดยอิสระดังเช่นคำบ่งกลุ่มนาม (แม้ว่าจะไม่ทั้งหมดก็ตาม) แล้วยังเป็นคำไวยากรณ์หรือหน่วยคำเติมหน้า (prefix) หรือในที่นี้เรียกว่า ตัวบ่งกลุ่มนาม ความแตกต่างระหว่างคำบ่งกลุ่มนามและตัวบ่งกลุ่มนามปรากฏให้เห็นได้อย่างชัดเจนในการศึกษาคำเรียกชื่อพืชแบบพื้นบ้านไทย ดังปรากฏในสุพิศตรา จิรินันทนาภรณ์ และอัญชลี สิงห์น้อย (2552) Wongwattana (2011) อัญชลี วงศ์วัฒนา และสุพิศตรา จิรินันทนาภรณ์ (2556) และอัญชลี วงศ์วัฒนา (2557)

บทความวิจัยดังกล่าวได้แสดงให้เห็นว่าคำเรียกชื่อพืชแบบพื้นบ้านไทยพูดในทั้ง 4 ภาคของประเทศ มีทั้งโครงสร้างที่ไม่ซับซ้อนประกอบด้วยแก่นชื่อและส่วนขยาย และโครงสร้างที่ซับซ้อน ซึ่งมีคำบ่งกลุ่มพืช (plant class terms) และตัวบ่งกลุ่มพืช (plant class markers) เพิ่มเข้ามา โครงสร้างคำเรียกชื่อพืชแบบซับซ้อนจึงประกอบด้วยส่วนประกอบ 4 ส่วน ดังนี้

(24) (คำบ่งกลุ่ม)-(ตัวบ่งกลุ่ม)-แก่น-(ขยาย) ⁿ

เคื่อ-หมัก-ถั่ว-พู

ในโครงสร้างคำเรียกชื่อพืชแบบซับซ้อนนี้ แก่นชื่อและส่วนขยายมีลักษณะไม่แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญ จากโครงสร้างนามวลีโดยทั่วไปและไม่ใช้ประเด็นสำคัญของบทความนี้ จึงไม่จำเป็นต้องกล่าวในที่นี้ จะกล่าวแต่เพียงคำบ่งกลุ่มพืชและตัวบ่งกลุ่มพืช ซึ่งเป็นจุดเด่นหรือเป็นเอกลักษณ์ของคำเรียกชื่อพืชแบบพื้นบ้านไทย ที่มีความซับซ้อนแตกต่างจากคำบ่งกลุ่มในภาษาอื่นๆ

1. คำแบ่งกลุ่มพืช

คำแบ่งกลุ่มพืชเป็นหน่วยคำอิสระปรากฏได้โดยลำพัง ใช้แสดงระดับที่เหนือสุดในระบบการแบ่งกลุ่มพืชแบบพื้นบ้าน (folk taxonomy) ปรากฏจะอยู่ในตำแหน่งแรกของคำเรียกชื่อพืช คำแบ่งกลุ่มพืชแบ่งได้เป็น 4 กลุ่ม ได้แก่ คำแบ่งอาณาจักรพืช (plant-kingdom terms) คำแบ่งส่วนพืช (plant-part terms) คำแบ่งกลุ่มก้อนพืช (plant-cluster terms) และคำแบ่งหน้าที่พืช (plant-function terms)

1.1. คำแบ่งอาณาจักรพืช

แม้ว่าในภาษาไทยจะมีคำว่า พืช (plant) ปรากฏเป็นคำแบ่งอาณาจักรพืช (คอปพ) ซึ่งใช้บ่งความเป็นพืช หรือแต่คำนี้ไม่ปรากฏใช้ทั่วไปในคำเรียกชื่อพืชแบบพื้นบ้าน จะใช้คำว่า ต้น (tree) ที่แสดงความหมายเชิงนามนัย (metonym) แทน ซึ่งแม้ว่าลำต้นเป็นส่วนประกอบเพียงส่วนหนึ่งของพืช แต่ใช้แทนทั้งอาณาจักรพืช กล่าวคือ คำว่า ต้น ใช้บ่งว่าชื่อนั้นๆ เป็นพืช ไม่ใช่ คน สัตว์ วัตถุ สิ่งของ การกระทำ หรืออื่นๆ เช่น

(25) คอปพ-แทน : ต้น-สุพรรณิการ์ ต้น-ตีนเป็ด ต้น-เข็ม
ต้น-บานไม่รู้โรย ฯลฯ

คำแบ่งอาณาจักรพืช ต้น สามารถใช้บ่งพืชต่างๆ ไม่ว่าจะเป็น พืชต้นไม้ เช่น ต้นไทร ต้นตาล ต้นจําปี ฯลฯ พืชพุ่ม เช่น ต้นเข็ม ต้นไม้กวาด ต้นนางแย้ม ฯลฯ พืชหัว เช่น ต้นเผือก ต้นมัน ต้นถั่ว ฯลฯ พืชเถาเลื้อย เช่น ต้นตำลึง ต้นองุ่น ต้นบอระเพ็ด ฯลฯ หรือแม้กระทั่งเห็ดรา ซึ่งพบใช้ ต้น เป็นคำแบ่งอาณาจักรพืชกับเห็ดได้ เช่น ต้นเห็ดหลินจือ ต้นเห็ดถอบ ฯลฯ แต่ไม่พบคำแบ่งอาณาจักรพืชกับรา คนไทยไม่เรียกว่า ต้นรา ในภาษาถิ่นต่างๆ อาจใช้รูปคำหรือศัพท์ที่แปรไป เช่น เต็น แก้ว กก ตอ ฯลฯ เช่น เต็นแ้ว(อ้อย) แก้วเคียน (ตะเคียน) กกเปื่อย(ตะแบก) ตอเบา ฯลฯ เป็นต้น

1.2. คำแบ่งส่วนพืช

ผู้คนอาจจำแนกพืชในลำดับต่อจากอาณาจักรพืชตามส่วนประกอบของ

พืชเพื่อจัดกลุ่มพืชตามส่วนประกอบที่มีลักษณะเด่นที่สุดหรือที่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้ โดยเพิ่มคำบ่งส่วนพืช (คบสพ) ในตำแหน่งต่อจากคำบ่งอาณาจักรพืช ยกตัวอย่าง เช่น

(26) คบอพ-คบสพ-แก่น : ต้น-ดอก-บานเย็น ต้น-ใบ-ย่านาง

ต้น-ลูก-เตี๋ย ฯลฯ

อย่างไรก็ตาม คำเรียกชื่อพืชที่มีคำบ่งส่วนพืชปรากฏ ไม่จำเป็นต้องเริ่มที่คำบ่งอาณาจักรพืช มักเริ่มที่คำบ่งส่วนพืชได้เลย เช่น **ดอกแก้ว หัวข่า ใบย่านาง เม็ดแมงลัก เสี้ยนสะคอน เครือส้มลม** ฯลฯ คำเรียกชื่อพืชบางคำถึงกับดูไม่เป็นธรรมชาติหากมีคำบ่งอาณาจักรพืชปรากฏนำคำบ่งส่วนพืช โดยเฉพาะพืชหัวที่ไม่มีลำต้น เช่น ?**ต้นหัวแห้ว** ?**ต้นหัวขิง** ?**ต้นหัวข่า** ฯลฯ คำบ่งส่วนพืชที่พบในคำเรียกชื่อพืชแบบพื้นบ้านไทย อย่างน้อยได้แก่ **ดอก/วอก ใบ ลูก/หมาก/หน่วย ผัก เม็ด หัว/เหง้า หน่อ เถา/เครือ/ย่าน ยอด กิ่ง/ก้าน/กาบ/สาย และ หนาม**

1.3. คำบ่งกลุ่มก้อนพืช

ผู้คนอาจจำแนกพืชต่อไปอีกตามลักษณะของการใช้พืชที่เป็นกลุ่มก้อน โดยเพิ่มคำบ่งกลุ่มก้อนพืช (คบกพ) ในตำแหน่งต่อจากคำบ่งส่วนพืช เช่น

(27) คบอพ-คบสพ-คบกพ-แก่น : ต้น-ดอก-พวง-ชมพู

ต้น-ดอก-พวง-คราม ฯลฯ

ในคำเรียกชื่อพืชที่มีคำบ่งกลุ่มก้อนพืชนั้น คำบ่งอาณาจักรพืชและคำบ่งส่วนพืชไม่จำเป็นต้องปรากฏร่วมอย่างครบถ้วน อาจปรากฏเพียงคำบ่งส่วนพืชและคำบ่งกลุ่มก้อนพืช หรือ เหลือแต่คำบ่งกลุ่มก้อนพืชนำในตำแหน่งแรกของคำเรียกชื่อพืช เช่น

(28) คบสพ-คบก-แก่น : ดอก-พวง-แสด หัว-กำ-ไพล ฯลฯ

(29) คบกพ-แก่น : กอ-ไผ่ หมู-ฮอย (มะระ) ฯลฯ

คำบ่งกลุ่มก่อนพืชอย่างน้อยได้แก่ พวง รวง กอ หมู และ กำ

1.4. คำบ่งหน้าที่พืช

ผู้คนอาจจำแนกพืชต่อไปอีกตามหน้าที่พืชซึ่งเป็นวิธีที่นำพืชไปใช้ประโยชน์โดยการเพิ่มคำบ่งหน้าที่พืช (คบนพ) ในตำแหน่งต่อจากคำบ่งกลุ่มก่อนพืช เช่น

(30) คบก-คบนพ-แก่น : กอ-หญ้า-คา กอ-ไม้-ไผ่ ฯลฯ

ในคำเรียกชื่อพืชที่มีคำบ่งหน้าที่พืชนั้น คำบ่งอาณาจักรพืช คำบ่งส่วนพืช และคำบ่งกลุ่มก่อนพืช มักไม่จำเป็นต้องปรากฏรวมอย่างครบถ้วน อาจเหลือเพียงคำบ่งกลุ่มบางประเภท หรือเหลือแต่คำบ่งหน้าที่พืชนำในตำแหน่งแรกของคำเรียกชื่อพืช เช่น

(31) คบสพ-คบนพ-แก่น : หมาก-ผัก-ส้ม หมาก-หญ้า-ขวก ฯลฯ

(32) คบนพ-แก่น : ผัก-เสี้ยน วาน-มหากาฬ ฯลฯ

คำบ่งหน้าที่พืชสามารถแบ่งเป็นกลุ่มหน้าที่ต่างๆ ได้แก่ พืชกินได้ พืชวัสดุ พืชบำบัด และพืชไร้ประโยชน์ ดังนี้

1. คำบ่งพืชกินได้ พืชกินได้(eatable plants) เป็นพืชรสจืดหรือไม่หวานมาก ที่ผู้คนนำไป กัดกิน หรือยอดมาใช้เป็นอาหารหรือประกอบอาหาร มักบ่งด้วยคำว่า ผัก เช่น ผักบุ้ง ผักกาด ผักชี ผักคะน้า ผักกุ่ม ฯลฯ ส่วนพืชรสจืดที่ใช้ส่วนอื่นเป็นอาหารเช่น ผล ดอก หน่อ ราก ต้น ฯลฯ ก็จะเรียกต่างออกไป เช่น มะระ พักทอง แตงกวา บวบ ดอกแค หน่อไม้ ผือก มั่น ฯลฯ แม้ว่าจะยังคงจัดรวมเป็น 'ผัก' อยู่ก็ตาม พืชกินผลที่มีรสหวานจะไม่จัดเป็น ผัก หรือ

จัดเป็นผลไม้ ซึ่งโดยทั่วไปนำด้วย มะ- (ดังที่จะได้กล่าวภายหลัง) พืชที่กินไม่ได้ ไม่ได้ใช้เป็นอาหารหากเรียกว่า ผัก ก็จะถูกแปลก เช่น ผักสาบเสื่อ ผักเข็ม ฯลฯ

2. คำบ่งพืชวัสดุ พืชวัสดุ (material plants) เป็นพืชที่ผู้คนนำมาใช้เป็นวัสดุก่อสร้างหรือประกอบเป็นเครื่องเรือนและเครื่องใช้ต่างๆ มักบ่งด้วยคำว่า ไม้ เช่น ไม้เต็ง ไม้รัง ไม้ยาง ไม้ฉำฉา ฯลฯ

3. คำบ่งพืชบำบัด พืชบำบัด (treatment plants) เป็นพืชที่ผู้คนนำมาใช้บำบัดอาการเจ็บไข้ได้ป่วยหรือเป็นยารักษาโรค บ่งด้วยคำว่า ว่าน และ ยา เช่น ว่านหางจระเข้ ว่านนกคุ้ม ยาร่วง ยาแก้ ฯลฯ

4. คำบ่งพืชไร้ประโยชน์ พืชไร้ประโยชน์ (useless plants) หรือที่เรียกว่า วัชพืช (unwanted flora หรือ weed) ใช้เป็นอาหารไม่ได้หรือแม้กระทั่งใช้ประโยชน์อย่างอื่นไม่ได้ มักบ่งด้วยคำว่า หญ้า เช่น หญ้าเจ้าชู้ หญ้าคา หญ้าจับหญ้าหนไ้ หญ้าป่นฮ้าง หญ้าขี้ล่อ ฯลฯ

2. ตัวบ่งกลุ่มพืช

ตัวบ่งกลุ่มพืชเป็นหน่วยคำไม่อิสระ (bound morpheme) ปรากฏโดยลำพังไม่ได้ และมี “การกร่อนหน่วยคำ” ในระดับต่างๆ ในกลุ่มภาษาชาติพันธุ์ไท-ทิวไตในท้องถิ่นต่างๆ ผู้คนอาจแบ่งกลุ่มพืชในลำดับที่ต่อจากคำบ่งหน้าที่พืช โดยใช้ตัวบ่งกลุ่มพืช ซึ่งแบ่งเป็น 2 ประเภท ได้แก่ ตัวบ่งผลพืช (plant-fruit markers) และตัวบ่งเพศสภาพพืช (plant-gender markers) ดังนี้

2.1. ตัวบ่งผลพืช

หากมีการจำแนกพืชต่อจากคำบ่งหน้าที่พืชเพื่อบ่งว่าเป็นพืชให้ผล ก็จะเพิ่มตัวบ่งผลพืช (ตบผพ) ในตำแหน่งต่อจากคำบ่งหน้าที่พืช เช่น

(33) คบนพ-ตบผพ-แก่น : ผัก-หมะ-เค้า ผัก-หมะ-ห้อย ฯลฯ

ตัวบ่งผลพืชพบในรูปที่มีการกร่อนของคำในระดับที่แตกต่างกันในท้องถิ่นต่างๆ ซึ่งมีที่มาจากคำบ่งส่วนพืช หมาย ดังนี้

1. หมาก- เช่น หมากขาม หมากกระจับ หมากแตก ฯลฯ
2. หมัก- เช่น หมักหมี่ (ขนุน) หมักจับ (กระจับ) หมักจั่ว ฯลฯ
3. หม่า- เช่น หม่าหุน (ขนุน) หม่าต๋าน (ตาล) หม่าถั่วฝักยาว ฯลฯ
4. หมะ- เช่น หมะหุน (ขนุน) หมะเขาคาย (กระจับ) หมะถั่ว (ถั่วฝักยาว) ฯลฯ

5. มะ- เช่น มะถั่วสายเลือด (ถั่วฝักยาว) มะบวบ (บวบ) มะหมั่น (ฝรั่ง) ฯลฯ

จากหลักฐานที่ปรากฏให้เห็นสามารถอธิบายได้ว่าตัวบ่งผลพืชทั้งสี่หน่วยคำมีที่มาจากคำเดียวกันคือ หมาก ซึ่งเป็นนามศัพท์ (lexical noun) หมายถึงพืชชนิดหนึ่ง (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546) ซึ่งปรากฏเป็นแก่นชื่อพืชคือ ต้นหมาก หรือ หมากเมีย (*Areca catechu* Linn)

คำว่า หมาก ได้เปลี่ยนแปลงจากนามศัพท์ ซึ่งปรากฏเป็นแก่นชื่อพืชไปเป็นคำบ่งกลุ่มพืช (คำบ่งส่วนพืช) และเป็นตัวบ่งกลุ่มพืช (ตัวบ่งผลพืช) ในที่สุด โดยผ่านการกลายเป็นคำไวยากรณ์ (grammaticalization) ซึ่งอย่างน้อยมีขั้นตอนดังนี้

1. นามศัพท์ หมาก ซึ่งเป็นคำเรียกชื่อพืชที่มีผลเป็นลักษณะเด่น และได้กลายเป็นสัญลักษณ์ของพืชมีผล

2. การเป็นสัญลักษณ์ของพืชมีผลได้แผ่ขยายกว้างออก (generalization) หมายรวมไปถึงผลของพืชอื่นๆ ด้วย ไม่เฉพาะแต่เพียงผลของต้นหมากเท่านั้น และจะปรากฏติดกับแก่นชื่อพืชทุกครั้ง ทำหน้าที่เป็นคำบ่งส่วนพืช (ที่มีลูกหรือผล) เช่น หมากป้า (มะพร้าว) หมากขามป้อม หมากม่วง ฯลฯ

3. ความหมายเปลี่ยนแปลงต่อไปอีกหมายรวมไปถึงพืชที่มีฝักหรือเมล็ด ทำให้เป็นเสมือนพืชมีผล หรือทำหน้าที่เป็นหน่วยให้พืชนั่นเอง เช่น หมาก ผักส้ม หมากผักใส หมากหญ้าขวก ฯลฯ ⁴

4. เมื่อปรากฏในบริบทที่ต้องตามด้วยชื่อพืชบ่อยครั้ง เกิดการ “กร่อนเสียง” หรือสูญเสียบางเสียงไป โดยเริ่มจากการลดความยาวของเสียงสระจาก หมาก /màk/ เป็น หมัก- /màk-/ ปรากฏในภาษาชาติพันธุ์ไทบางภาษา เช่น หมักขามป้อม (มะขามป้อม) หมักตะวัน (ทานตะวัน) หมักโอบเหบ (สันตะวา) ฯลฯ

5) เกิดการสูญเสียพยัญชนะท้าย จาก หมัก- /màk-/ เป็น หมะ- /màʔ-/ เช่น หมะกูด (มะกูด) หมะผัก (ผัก) ฯลฯ ในภาษาชาติพันธุ์ไทบางถิ่น ซึ่งบางครั้งก็พบว่ายังคงสระเสียงยาวจากคำว่า หมาก อยู่คือ หม่า- /mà:/ เช่น หม่าหนุ่น (ขนุน) ฯลฯ

6) เกิดการเปลี่ยนเสียงวรรณยุกต์จากต่ำระดับเป็นกลางระดับจาก หมะ- /màʔ-/ เป็น มะ- /mà:/ ปรากฏทั่วไปในภาษาไทยกลาง เช่น มะพร้าว มะม่วง มะขาม ฯลฯ

7) ใช้ในความหมายที่กว้างออกไปอีก ไม่ใช่แต่พืชที่มีผล ผัก หรือเมล็ด ที่นำมาบริโภคได้เท่านั้น แต่ขยายไปถึงพืชอื่นๆ ที่ไม่สามารถใช้ผลเป็นประโยชน์ได้ หรือพืชที่ไม่มีผล ผัก หรือเมล็ด ดังนั้นในปัจจุบันจึงปรากฏการใช้คำบางส่วนพืช หมาก และตัวบ่งผลพืชที่หมายถึงพืชดังต่อไปนี้

- พืชกินผล เช่น หมากบัว (มะพร้าว) หมักขามป้อม (มะขามป้อม) หม่าหนุ่น (ขนุน) หมะกูด (มะกูด) หมะผัก (ผัก)
- พืชกินผัก เช่น หมากค้อนก้อม (มะรุม) หมะถั่วฝักยาว (ถั่วฝักยาว) หมะถั่วพู (ถั่วพู) หมะเหนียง (หมามุ่ย)
- พืชกินเมล็ดหรือเมล็ด เช่น หมากเผ็ดแล (พริกขี้หนู) หมักตะวัน (ทานตะวัน) หมะปัด (พริกไทย)
- พืชกินหัว เช่น หมากนิ้ว (แห้ว) หมากชะตุม (มันแกว) หมะมันตั้ง (มันสำปะหลัง) มะแก้ว (มันแกว)
- พืชกินเมล็ด เช่น หมักตะวัน (ทานตะวัน) หมะถั่วเขียว (ถั่วเขียว) หมะแปบ (ถั่วแปบ)
- พืชที่ผลกินไม่ได้ เช่น มะปอบ (ก้ามปู) หมากชมพู (หางนกยูง)
- พืชที่ไม่มีผล ผัก หรือเมล็ด เช่น หมักโอบเหบ (สันตะวา) หมะหนาม (ชะเลียด)

2.2. ตัวบ่งเพศสภาพพืช

อาจมีการจำแนกพืชต่อจากตัวบ่งผลพืชต่อไปอีกเป็นเพศต่างๆ โดยเพิ่มตัวบ่งเพศสภาพพืช (ดบพพ) ในตำแหน่งต่อจากตัวบ่งผลพืช ตัวบ่งเพศ

สภาพพืชเป็นหน่วยคำเติมหน้าแก่นชื่อพืช ใช้บ่งว่าแก่นชื่อนั้นๆ เป็นเพศหญิงหรือเพศชายเช่นเดียวกันกับที่ใช้บ่งเพศคน เช่น

(34) ตบผพ-ตบพพ-แก่น : มะ-อี-ฮุม มะ-ตา-ปู่ ฯลฯ

ตัวบ่งเพศสภาพพืชพบปรากฏในภาษาท้องถิ่น โดยเฉพาะท้องถิ่นภาคอีสาน ภาคเหนือ และภาคใต้ ดังนี้

1. ตัวบ่งเพศชาย ตัวบ่งเพศชาย อย่างน้อยมีดังนี้

- บัก- มักพบในภาษาท้องถิ่นในภาคอีสาน⁵ ซึ่งลดรูปเป็น มะ- ในบางถิ่น เช่น บักจั่ว บักเตือ บักถั่วแต บักขมพู่ บักพิดา บักยอ มะขมพู่ มะแปบ ฯลฯ

- บัง- มักพบในภาษาท้องถิ่นในภาคใต้ เช่น บังกระ บังกวน บังมั่ง ฯลฯ

- อ้าย- เช่น อ้ายครก ฯลฯ

- ตา- มักพบในภาษาท้องถิ่นใต้ เช่น ตาเหิน ตาก้อง ตากวง ฯลฯ

สำหรับตัวบ่งเพศพืช มะ- นั้น มีหลักฐาน 3 ประการที่ทำให้พิจารณา มะ- ว่าไม่ใช่หน่วยคำที่แปรจากตัวบ่งผลพืช มะ- คือ ประการแรก มะ- พบว่าปรากฏร่วมกันกับคำบ่งผลพืช หมาย ซึ่งเป็นหน่วยคำเดียวกันกับ มะ ในคำเรียกชื่อพืชเดียวกัน เช่น หมายมะปั่ว ในภาษาท้องถิ่นภาคเหนือ ซึ่งแสดงให้เห็นว่ามี หมาย บ่งผลพืชแล้ว มะ- จะต้องไม่บ่งซ้ำอีก ประการที่สองพบ มะ- ใช้แทนหรือสลับกับตัวบ่งเพศพืช อี- ในคำเรียกชื่อพืชเดียวกัน เช่น บักโก้ย อีโก้ย และประการที่สาม มะ- มีความสอดคล้องกับการกร่อนเสียงจากตัวบ่งเพศพืช บัก- /bàk/ เป็น มะ- /bà(?)/ ซึ่งเป็นเรื่องปกติที่คำมักจะสูญเสียพยัญชนะท้ายก่อนพยัญชนะอื่น

2. ตัวบ่งเพศหญิง ตัวบ่งเพศหญิง อย่างน้อยปรากฏดังนี้

- อี- มักพบในภาษาท้องถิ่นในภาคเหนือ เช่น อีหนูน (ขุ่น) อีกุ้งแกง (ทับทิม) อีนอย (บวบ)

- นาง- เช่น นางลัก (แมงลัก) นางดำ (เต็ง) นางแตก (หมากแตก)

- ยาย- เช่น ยายปลวก (เถา) ยายเภา (ลิเภา)

สรุปและอภิปรายผล

ในภาษาไทย การจำแนกนามออกเป็นกลุ่มต่างๆ นอกจากจะบ่งด้วยลักษณะนามซึ่งเป็นการบ่งด้วยระบบกึ่งคำศัพท์กึ่งไวยากรณ์แล้ว ยังบ่งด้วยคำบ่งกลุ่มนาม ซึ่งเป็นระบบคำศัพท์ และตัวบ่งกลุ่มนามซึ่งเป็นระบบไวยากรณ์อีกด้วย ประเภทไวยากรณ์ดังกล่าวปรากฏอย่างหลีกหลั่นกันในขณะทีลักษณะนามบ่งกลุ่มคำนามหลักในนามวลี คำบ่งกลุ่มนามบ่งกลุ่มคำนามขยายในคำนามประสม ส่วนตัวบ่งกลุ่มนามบ่งกลุ่มนามที่เป็นชื่อเช่นชื่อพืช นอกจากบทความนี้จะเป็นการแนะนำประเภทไวยากรณ์ซึ่งไม่ค่อยเป็นที่รู้จักสำหรับคนไทย คือ คำบ่งกลุ่มนามและตัวบ่งกลุ่มนาม โดยแสดงความแตกต่างจากลักษณะนามให้เห็นอย่างชัดเจนจากหลักฐานที่ปรากฏในงานวิจัยแล้ว ยังเป็นการเน้นให้เห็นว่าไวยากรณ์การจำแนกนามดังกล่าวเป็นลักษณะเด่นเป็นเอกลักษณ์ของภาษาไทย อาจจะเรียกได้ว่าเป็นสัญลักษณ์หนึ่งทางภาษาไทยก็ได้ ซึ่งมีความเป็นระบบที่ซับซ้อนมากกว่าที่ปรากฏในภาษาอื่นๆ ที่มีระบบไวยากรณ์การจำแนกนาม จริงอยู่ที่ปรากฏตัวบ่งกลุ่มนามในภาษาที่พูดในทวีปแอฟริกามากกว่า 14 กลุ่ม แต่ก็ปรากฏได้ครั้งละกลุ่มเท่านั้น ในขณะที่คำเรียกชื่อพืชในภาษาไทย ประเภทของคำบ่งกลุ่มนามและตัวบ่งกลุ่มนามปรากฏพร้อมกันได้ถึง 4 ประเภท ซึ่งซับซ้อนกว่ามากและคาดว่าในภาษาตระกูลไทด้วยกันนี้อาจปรากฏในลักษณะเดียวกันกับภาษาไทยหากได้ทำการศึกษากันอย่างจริงจังแล้ว ดังนั้นผู้วิจัยจึงคาดหวังงานวิจัยที่ศึกษาไวยากรณ์การจำแนกนามในภาษาไทยอื่นๆ ต่อไปในเชิงเปรียบเทียบ

เชิงอรรถ

- ¹ อย่างไรก็ตามลักษณะการติดต่อ (boundedness) ของคำบ่งกลุ่มนามและลักษณะนามนั้น ยังคงเป็นที่ถกเถียงกันอยู่ เนื่องจากมีผลการวิจัยในภาษาลักษณะนามหลายภาษาที่ขัดแย้งกัน ดังทีกล่าวถึงใน Henerson (2006)

- ² Burusphat and Xiaohang กล่าวถึงคำชนิดนี้ว่าเป็นหน่วยคำเติมหน้า (prefix)
- ³ อัญชลี สิงห์น้อย (2548) แบ่งคำนามประสมในภาษาไทยออกเป็นประเภทใหญ่ 2 ประเภทตามลักษณะทางไวยากรณ์ คือ คำนามประสมที่เลียนประโยค (synthetic nominal compounds) และคำนามประสมแบบนาม-นาม (noun-noun compounds)
- ⁴ สอดคล้องกับที่ราชบัณฑิตยสถาน (2546) ได้ระบุว่า “หมาก น. เรียกสิ่งของที่เป็นหน่วยเป็นลูกว่า หมาก เช่น หมากเก็บ หมากรุก ; (โป) ลักษณะนามเรียกของที่เป็นเม็ดเป็นลูกว่า หมาก เช่น แสงสิบหมากว่า พลอยสิบเม็ด.”
- ⁵ บัก หมายถึงคำเรียกชายที่เสมอกันหรือต่ำกว่า ตรงกับคำว่า อ้าย ในภาษาไทยกลาง (ราชบัณฑิตยสถาน 2546)

เอกสารอ้างอิง

- Adams, K. L. and Conklin, N.F. (1973). Toward a Theory of Natural Classification. In C.Corum, T.C.Smith-Stark and A.Wiser (eds.), **Papers from the Ninth Regional Meeting of the Chicago Linguistic Society**, 1-10. Chicago, Chicago Linguistic Society.
- Aikhenvald, (2003). **Classifiers: a Typology of Noun Categorization Devices**. Oxford Studies in Typology and Linguistic Theory. Oxford University Press, New York, USA.
- Beckwith, C. (1993). Class Nouns and Classifiers in Thai. In Alves, Mark. (ed.) **Proceedings of the Third Annual Meeting of the Southeast Asian Linguistics Society**, 11-26.
- Burusphat and Xiaohang. (2012). Zhuang Word Structure. **Journal of Chinese Linguistics** 40(1), 56-83.
- Carpenter, K. (1986). Productivity and Pragmatics of Thai Classifiers. **BLS** 12, 14-25
- Collins Birmingham University. (1992). **Collins COBUILD English usage**.

- Collins Birmingham University International Language Database. London : HarperCollins.
- DeLancey, S. (1986). Toward a History of Tai Classifier Systems. In Craig, C. (ed.) **Noun Classes and Categorization**. Amsterdam, Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, 437-451.
- Dixon, R. M. W. (1986). Noun Classes and Noun Classification in Typological Perspective. In Colette Craig. **Noun classes and categorization**, 105-112.
- Givón, Talmy. (2001). **Syntax: Volume I**. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.
- _____. (2001). **Syntax: Volume II**. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.
- Craig, Colette (editor). (1986). **Noun Classes and Categorization**. Amsterdam: John Benjamins.
- Greenberg, Joseph H. 1975. Numeral classifiers and substantival number: Problems in the genesis of a linguistic type. In Keith Denning and Suzanne Kemmer, (eds.), **On Language: Selected writings of Joseph H. Greenberg**. Stanford, Cal.: Stanford University Press.
- Grinevald and Seifart. (2004). A Morphosyntactic Typology of Classifiers. In G.Senft (ed.), **Systems of Nominal Classification**, 50-92. Cambridge, Cambridge University Press.
- Hass, M. (1964). **Thai-English Student's Dictionary**. Stanford: Stanford U.P.
- Henderson, L. (2006). Theorizing a Multiple Cultures Instructional Design Model for E Learning and E-Teaching. In A. Edmundson (ed.), **Globalized E-Learning Cultural Challenges**,

130-153. Hershey, Pennsylvania: Idea Group Inc.

Placzek, J. A. (1992). The perceptual foundation of the Thai classifier system. In C.J. Compton and J.F. Hartman (ed), **Papers in Thai Languages, Linguistics and Literature** (Occasional paper i.e. 16.), 154-167.

Singnoi, U. (2006). Eating Terms: What the Category Reveals about the Thai Mind. **Manusya: Journal of Humanities** 9(1), 82-109.

Wongwattana, U. S. (2011). A Reflection of Thai Culture in Thai Plant Names. **Manusya: Journal of Humanities**. 14(1), 79-97.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน 2542**. กรุงเทพฯ : นานมีบุ๊ค.

Royal Academy of Thailand. (2003). **The Standard Thai Dictionary**. Bangkok: Nanmi Book. (in Thai).

สุพัตรา จิรันตนาภรณ์ และอัญชลี สิงห์น้อย. (2552). การแปรคำเรียกชื่อพืชในเขตพื้นที่รอยต่อ 9 จังหวัดภาคเหนือตอนล่าง. **วารสารมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร**, 6(2), 67-84.

Jiranantanaporn, S. and Singnoi, U. (2009). Variation of Plant Names in the Connecting Areas of 9 Provinces in the Lower Northern Part. **Journal of Humanities Naresuan University**, 6(2), 67-84. (in Thai).

อัญชลี สิงห์น้อย. (2548). **คำนามประสม: ศาสตร์และศิลป์ในการสร้างคำไทย**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

Singnoi, U. (2005). **Noun Compounds: Sciences and Arts in Word Creation in Thai**. Bangkok: Chulalongkorn University Press. (in Thai).

อัญชลี สิงห์น้อย. (2551). คำนาม คำแบ่งกลุ่มนาม และคำลักษณะนาม: หมวดดหมูที่แตกต่างกัน ทับซ้อน และไล่เลื่อม. **วารสารภาษาและภาษาศาสตร์**,

- 26(2)(มกราคม-มิถุนายน), 21-38.
- Singnoi, U. (2008). Nouns, Class Terms and Classifiers: Distinctive, Overlapping and Gradient Categories. **Journal of Language and Linguistics**, 26(2)(January-June), 21-38. (in Thai).
- อัญชลี สิงห์น้อย วงศ์วัฒนา. (2557). คำเรียกชื่อพืชแบบพื้นบ้านไทย : การศึกษาเชิงภาษาศาสตร์พจนานุกรมชาติพันธุ์. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
- Wongwattana, U. S. (2014). **Thai Folk Plant Names: A Study in Ethno-botanical Linguistics**. Bangkok: Chulalongkorn University Press. (in Thai).
- อัญชลี วงศ์วัฒนา และสุพัตรา จิรนนันทนากรณ์. (2556). การศึกษาคำเรียกชื่อพืชในภาษากลุ่มชาติพันธุ์ไทในเขตภาคเหนือ. **วารสารมหาวิทยาลัยนเรศวร**, 21(1)(มกราคม-เมษายน), 72-92.
- Wongwattana, U. and Supatran J. (2013). A Study of Plant Names in Tai Ethnic Groups in the North of Thailand. **Journal of Naresuan University**, 21(1)(January-April), 72-92. (in Thai).

